

Sygn. akt II KK 196/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 sierpnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Piotr Mirek

Protokolant Anna Janczak

w sprawie G. K.

w przedmiocie wyroku łącznego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 9 sierpnia 2017 r.,

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść skazanego,

od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w O. z dnia 25 kwietnia 2013 r., sygn. akt II K (...) /12,

**uchyla zaskarżony wyrok łączny i przekazuje sprawę
Sądowi Rejonowemu w O. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w O. rozpoznał sprawę o wydanie wyroku łącznego wobec G. K., skazanego prawomocnymi wyrokami:

1/ Sądu Rejonowego w O. z dnia 27 listopada 2006 r., w sprawie II K (...) /06, za czyny:

- z art. 279 § 1 k.k. popełniony w dniu 30/31 grudnia 2005 r. na karę 1 roku pozbawienia wolności;

- z art. 288 § 1 k.k. popełniony w dniu 30/31 grudnia 2005 r. na karę 1 roku pozbawienia wolności;
- z art. 279 § 1 k.k. popełniony w dniu 27 - 28 grudnia 2005 r. na karę 1 roku pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. orzeczono karę łączną 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. oraz art. 70 § 1 pkt 1 k.k. na okres próby wynoszący 4 lata i oddano skazanego pod dozór kuratora. Postanowieniem tego Sądu z dnia 22 września 2008 r. (Ko (...)/08), zarządzono wykonanie kary łącznej pozbawienia wolności.

2/ Sądu Rejonowego w O. z dnia 25 maja 2007 r., w sprawie II K (...)/07, za czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k. popełniony w dniu 26 grudnia 2006 r. na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności, zaś na podstawie art. 33 § 2 k.k. na grzywnę w wymiarze 70 stawek dziennych po 10 zł każda stawka. Na podstawie art. 69 § 1 i § 2 k.k. i art. 70 § 2 k.k. wykonanie kary pozbawienia wolności zawieszono warunkowo na okres próby 3 lat, nadto oddano skazanego pod dozór kuratora. Postanowieniem z dnia 15 września 2008 r. (Ko (...)/08), zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności, zaś postanowieniem z dnia 11 września 2009 r. (Ko (...)/09), odroczone wykonanie kary pozbawienia wolności do czasu ustania przeszkody w postaci choroby psychicznej skazanego. Sąd Rejonowy w O. postanowieniem z dnia 4 listopada 2011 r. (Ko (...)/11), zawiesił skazanemu wykonanie kary 5 miesięcy pozbawienia wolności na okres próby 3 lat oraz oddano skazanego pod dozór kuratora.

3/ Sądu Rejonowego w O. z dnia 16 czerwca 2008 r., w sprawie V K (...)/08, za czyn z art. 279 § 1 k.k. popełniony w okresie pomiędzy 19/21 stycznia 2008 r., na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. warunkowo zawieszono na okres próby 4 lat. Na podstawie art. 71 § 1 k.k. wymierzono skazanemu karę grzywny w wymiarze 100 stawek dziennych, po 20 zł każda stawka, nadto oddano skazanego pod dozór kuratora. Postanowieniem Sądu z dnia 26 maja 2009 r. (Ko (...)/09), zarządzono wobec skazanego wykonanie kary zastępczej 50 dni pozbawienia wolności w zamian za karę grzywny, przy czym skazany karę zastępczą odbył w całości.

Natomiast postanowieniem z dnia 10 lutego 2012 r. (Ko (...)/11), zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności, zaś postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2012 r., Sąd Rejonowy w O. ustalił, że kara 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności uległa skróceniu o okres 100 dni.

4/ Sądu Rejonowego w O. z dnia 18 września 2008 r., w sprawie II K (...)/08, za czyn z art. 279 § 1 k.k. popełniony w dniu 19 marca 2008 r. na karę 1 roku pozbawienia wolności oraz na podstawie art. 33 § 2 k.k. na karę grzywny w wymiarze 100 stawek dziennych, w wysokości po 10 zł każda stawka, przy czym na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. warunkowo zawieszono wykonanie kary pozbawienia wolności na okres próby 5 lat, a na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzeczono wobec skazanego obowiązek naprawienia szkody w całości i oddano go pod dozór kuratora. Postanowieniem Sądu Rejonowego w O. z dnia 10 lutego 2012 r. (Ko (...)/11), zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności.

5/ Sądu Rejonowego w O. z dnia 28 października 2008 r., w sprawie II K (...)/08, za czyn z art. 279 § 1 k.k. popełniony w dniu 22 lipca 2007 r. na karę 1 roku pozbawienia wolności, której wykonanie na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 2 k.k. warunkowo zawieszono na okres próby 5 lat, nadto oddano skazanego pod dozór kuratora. Postanowieniem tego Sądu z dnia 10 lutego 2012 r. (Ko (...)/11), zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności.

6/ Sądu Rejonowego w O. z dnia 29 września 2011 r., w sprawie II K (...)/10, za czyn z art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k. popełniony w dniu 10 czerwca 2010 r., na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności, przy czym na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. warunkowo zawieszono wykonanie tej kary na okres próby 2 lat, nadto na podstawie art. 57a § 2 k.k. orzeczono od oskarżonego na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę w wysokości 200 zł i oddano go pod dozór kuratora.

Wyrokiem łącznym z dnia 25 kwietnia 2013 r., o sygn. akt II K (...)/12, Sąd Rejonowy w O. połączył na podstawie art. 569 § 1 k.p.k., art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k., kary pozbawienia wolności orzeczone wyrokami opisanymi w pkt 3 - 5 i wymierzył skazanemu G. K. karę łączną 3 lat pozbawienia wolności oraz orzekł, iż w pozostałym zakresie wyroki te podlegają odrębnemu wykonaniu. Na podstawie art. 577 k.p.k., na poczet orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności, Sąd

zaliczył skazanemu okres odbywania kary od dnia 20 kwietnia 2012 r. do dnia 25 kwietnia 2013 r. i oznaczył początek odbywania tej kary na dzień 20 kwietnia 2012 r. Na podstawie art. 572 k.p.k. umorzył Sąd postępowanie o wydanie wyroku łącznego obejmującego wyroki opisane w pkt. 1, 2 i 6.

Orzeczenie to nie zostało zaskarżone przez żadną ze stron postępowania i uprawomocniło się w dniu 29 maja 2013 r.

Kasację od tego wyroku na korzyść skazanego G. K. wniósł na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich, zaskarżając orzeczenie w całości. Zarzucił rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 79 § 1 pkt 3 i § 3 k.p.k. w zw. z art. 574 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), polegające na przeprowadzeniu przez Sąd Rejonowy w O. postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego bez udziału obrońcy, którego obecność była obowiązkowa z uwagi na istnienie uzasadnionych wątpliwości co do stanu poczytalności skazanego, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w O. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym, należało więc rozpoznać ją w trybie art. 535 § 5 k.p.k. i uwzględnić w całości.

Autor kasacji trafnie wywodzi, że w niniejszej sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego wskazanych w tej nadzwyczajnej skardze, a polegającego na przeprowadzeniu przez Sąd Rejonowy w O. postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego bez udziału obrońcy, którego obecność była obowiązkowa z uwagi na uzasadnione wątpliwości co do stanu poczytalności skazanego. Ta okoliczność stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, wskazaną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Sąd Rejonowy w O. prowadził postępowanie w przedmiocie wyroku łącznego, obejmujące sześć jednostkowych skazań G. K., w tym również w sprawach II K (...) /07 i II K (...) /10, które dotyczyły czynów popełnionych przez skazanego w stanie ograniczonej w znacznym stopniu poczytalności, w rozumieniu art. 31 § 2 k.k. Powołani w tych sprawach biegli psychiatry rozpoznali u skazanego

upośledzenie umysłowe na poziomie umiarkowanym, który to stan psychiczny w odniesieniu do zarzucanych mu czynów ograniczał w stopniu znacznym jego zdolność do rozpoznania znaczenia czynu oraz zdolność do pokierowania swoim postępowaniem (k. (...) akt II K (...) /10 i k. (...) akt II K (...) /07). W toku tych postępowań skazany był reprezentowany przez wyznaczonych przez Sąd obrońców z urzędu. W tej sytuacji, właśnie ze względu na stan psychiczny skazanego, na Sądzie Rejonowym w O. ciążył obecnie obowiązek wyznaczenia dla skazanego, nie mającego obrońcy z wyboru, obrońcy z urzędu.

Zgodnie z art. 574 k.p.k., w kwestiach nieuregulowanych przepisami rozdziału 60 Kodeksu postępowania karnego, do postępowania o wydanie wyroku łącznego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym przed sądem pierwszej instancji. W konsekwencji więc, jeśli skazany należy do kategorii osób wymienionych w art. 79 § 1 lub 2 k.p.k., to powinien mieć wyznaczonego obrońcę także w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego, a udział obrońcy w rozprawie jest w tych wypadkach obligatoryjny (art. 79 § 3 k.p.k.). Jak stanowił art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym na dzień orzekania w przedmiocie wyroku łącznego), w postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość co do jego poczytalności. Tymczasem w niniejszej sprawie ze zgromadzonych dokumentów wynikało wprost, że co do skazanego zachodziła tego rodzaju uzasadniona wątpliwość. Dysponując orzeczonymi wobec G. K. jednostkowymi wyrokami skazującymi, procedujący w sprawie wydania wyroku łącznego Sąd Rejonowy w O. winien powziąć uzasadnione wątpliwości co do jego poczytalności.

W doktrynie oraz w orzecnictwie podkreśla się, iż konieczność obrony obowiązkowej w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego w razie istnienia uzasadnionej wątpliwości co do poczytalności skazanego zachodzi wtedy, gdy taka wątpliwość pojawi się w toku tego postępowania. Przesłanka obrony obligatoryjnej z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r.), nie odnosiła się wyłącznie do stanu psychicznego oskarżonego w chwili popełnienia czynu, ale w równym stopniu dotyczyła także sytuacji istniejącej w czasie trwania postępowania karnego. W żadnym zakresie nie doznaje ona ograniczeń również w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Nie można bowiem wykluczyć, że

dopiero na tym etapie postępowania ujawnią się takie okoliczności, które będą uzasadniały wątpliwości co do poczytalności skazanego i to nawet wówczas, gdy uprzednio biegli wypowiedzieli się negatywnie w tej kwestii (*por. Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, pod red. P. Hofmańskiego, Warszawa 2007, s. 447; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 stycznia 2016 r., V KK 420/15, Lex Nr 1959503; z dnia 6 listopada 2009 r., V KK 128/09, Lex Nr 553897*).

Oceniając zaś, czy w aktualnej sprawie te przesłanki realnie mogły się zaktualizować, to niezależnie od uzyskanych na wcześniejszym etapie postępowania opinii psychiatrycznych, należało przede wszystkim wziąć pod uwagę opinię o skazanym przedstawioną przez Zastępcę Dyrektora Aresztu Śledczego w dniu 26 marca 2013 r. Z jej treści wynikało bowiem, że skazany *„wymaga jednak specjalnego odpowiedniego osadzenia z uwagi na stwierdzone umiarkowane upośledzenie umysłowe. (...) Osadzony został skierowany na badania psychologiczne do Ośrodka Diagnostycznego w tutejszej jednostce celem określenia ewentualnej potrzeby stosowania oddziaływań specjalistycznych w warunkach oddziału terapeutycznego. Oczekuje obecnie na wyniki badań”*.

Należy przy tym zgodzić się z opinią wyrażoną przez Rzecznika Praw Obywatelskich, że irrelevantny z punktu widzenia obligatoryjności obrony był fakt, iż ostatecznie kary wymierzone wyrokami w sprawach II K (...)/10 i II K (...)/07, a więc za przestępstwa popełnione przez skazanego w stanie ograniczonej w znacznym stopniu poczytalności, nie zostały połączone karą łączną i podlegały odrębnemu wykonaniu.

W konsekwencji wskazanego uchybienia doszło do rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego. Rozpoznając sprawę bez udziału obrońcy Sąd Rejonowy rażąco naruszył przepis art. 79 § 1 pkt 3 i § 3 k.p.k. w zw. z art. 574 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), co ograniczało prawo skazanego do obrony i stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Z tych powodów Sąd Najwyższy orzekł o uchyleniu wyroku łącznego wydanego przez Sąd Rejonowy w O. w dniu 25 kwietnia 2013 r. i przekazaniu sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

r.g.